

Geef het voordeel van de twijfel

Het schooladvies: hoe doe jij dat?

In 2020 promoveerde Kimberley Lek (Stichting Cito) op haar onderzoek naar het schooladvies voor groep 8-leerlingen. Ze vergeleek daarin de waarde van het leerkrachtadvies met die van het eindtoetsadvies. Welke tips heeft Lek voor leerkrachten in groep 7 en 8?

TEKST **KIMBERLEY LEK**

Op dit moment buigen groep 7-leerkrachten zich over het voorlopig schooladvies. Geen gemakkelijke opgave, want wat weeg je nu mee in dat advies?

De verantwoordelijkheid is bovendien groot. Sinds de wetswijziging in 2014/2015 ligt de verantwoordelijkheid voor een eerlijke overgang van primair naar voortgezet onderwijs namelijk grotendeels bij de leerkrachten in groep 7 en 8. Hoe zorg je er dan voor dat het (voorlopige en definitieve) schooladvies zo eerlijk mogelijk is? Dat je het principe van 'gelijke kansen voor iedereen' recht doet? In dit artikel delen we waardevolle tips uit het promotieonderzoek van Lek (2020). Maar we nodigen groep 7- en 8-leerkrachten ook nadrukkelijk uit om 'best practices' te delen.

ANDERE SCHOOLADVISERING

In 2014/2015 veranderde de manier van schooladvisering. In dat schooljaar werd het belang van de Cito-eindtoets aan banden gelegd. Scholen konden voortaan kiezen uit meerdere eindtoetsen én het advies van de leerkracht werd leidend. Het advies uit de eindtoets werd een soort van 'second opinion', alleen bedoeld om het schooladvies eventueel naar boven bij te stellen. Er waren scholen die opgelucht ademhaalden: 'Eindelijk zijn we van die eindtoets af.' Aan de andere kant vroegen mensen zich af of het leerkrachtoordeel wel objectief was. Het opstellen van een advies dat écht recht doet aan een kind, is namelijk nog niet eenvoudig.

BOTSENDE ADVIEZEN; EN NU?

Het idee achter de wetswijziging was dat leerkrachten het advies van de eindtoets gingen meewegen in hun eigen advies. Maar wat doe je op het moment dat je als leerkracht volledig overtuigd bent van een havo-advies - een advies dat je zorgvuldig hebt opgesteld -, maar de eindtoets wijst naar vwo? Of andersom? Het blijkt dan zinvol te zijn om de resultaten van de eindtoets toch in overweging te nemen. Leks (2020) onderzoek wees namelijk uit dat het advies van de leerkracht niet altijd superieur is aan dat van de eindtoets - of andersom.

Kijken we bijvoorbeeld naar de plaatsingsgegevens van leerlingen na drie jaar voortgezet onderwijs (in de eerste drie jaar van het voortgezet onderwijs switchen leerlingen nog relatief makkelijk naar een andere vorm van onderwijs), dan is zichtbaar in hoeverre het initiële schooladvies passend was. (Met de kanttekening dat er ook sprake is van self-fulfilling prophecies. Leerlingen die wel het potentieel hebben, zullen niet altijd opstromen, omdat ze zich gaan confirmeren aan het (lagere) niveau dat van hen verlangd wordt.) Duidelijk wordt dan dat 75 procent van de leerlingen nog steeds op het geadviseerde schoolniveau zit, als het leerkrachten het eindtoetsadvies tenminste matchten. Was dat niet het geval, dan wordt het een ander verhaal. Het leerkrachtadvies klopt in dat geval vaker voor leerlingen op het vmbo en de havo. Voor leerlingen op het vwo voorspelde het toetsadvies juist beter.

BIJ TWIJFEL: MEERVOUDIG ADVIES

De bevindingen maken één ding duidelijk: de discussie over de overgang van primair naar voortgezet onderwijs wordt vaak te zwart-wit gevoerd. Elk advies heeft zijn eigen waarde; het ene advies is niet beter dan het andere. Dat maakt het interessant een manier te vinden om de twee adviezen te combineren. En om, zolang dat nog niet kan of niet gebeurt, bij twijfel een meervoudig schooladvies te geven.

Hoezeer zo'n meervoudig schooladvies leerlingen kan helpen, blijkt uit het onderzoek. In de regel is 10 procent van alle leerlingen met een havo-advies van de leerkracht én de eindtoets, in het derde voortgezet onderwijs-jaar doorgestroomd naar het vwo. Dit percentage verdubbelt echter voor leerlingen met een havo-leerkrachtadvies en een havo/vwo-score op de eindtoets. En het stijgt zelfs door naar 40 procent als de eindtoets een vwo-advies opleverde. Het zijn deze leerlingen die gebaat zijn bij een gecombineerd havo/vwo-advies. En dat is een tip waar je bij het voorlopig advies in groep 7 alvast rekening mee kunt houden. Is er twijfel, omdat niet alle gegevens dezelfde kant op wijzen? Laat die onzekerheid dan zien met een meervoudig advies, waarbij je de leerling het voordeel van de twijfel geeft.

INVLOED ACHTERGROND EN AFKOMST

En er is meer. Een schooladvies is alleen eerlijk wanneer de achtergrond en afkomst van een

leerling niet (mee)bepalen waar die leerling geplaatst wordt. Toch blijken leerkrachten in hun advies vaak – bewust of onbewust – rekening te houden met de sociaal-economische status van een leerling. Leerlingen met eenzelfde eindtoetsscore komen daardoor op verschillende plekken op het voortgezet onderwijs terecht. Het verschil is behoorlijk groot: een lagere sociaal-economische status betekent gemiddeld een kwart lager advies (Een kwart lager advies bestaat natuurlijk niet; het gaat om een gemiddelde. Dit kan bijvoorbeeld als één op de vier leerlingen met een lagere sociaal-economische status een heel niveau lager geadviseerd wordt.). Natuurlijk betekent dit niet dat alle leerlingen een lager advies krijgen op basis van hun sociaal-economische status. Wel is het goed om als leerkracht bewust te zijn van deze mogelijke invloed.

Voor leerlingen met een migratieachtergrond is dat verschil er overigens niet. Leerlingen met en zonder migratieachtergrond krijgen over het algemeen hetzelfde advies van hun leerkrachten. Wel blijken er grote verschillen tussen scholen te zijn, want op de ene school krijgen kinderen met een migratieachtergrond meer kansen dan op de andere. Het doet er voor deze leerlingen dus toe op welke basisschool ze zitten.

VAN BLACK BOX NAAR INZICHT

En zo blijkt het leerkrachtadvies in veel gevallen een goede voorspeller, maar soms ook niet. En soms is dat advies – bewust of onbewust – ingekleurd. En dat is ook logisch. We vergeten wel eens hoeveel er van leerkrachten verwacht wordt. Het is echt ingewikkelde materie. Stel, je hebt Joep en Joris in de klas. Allebei geef je ze een havo-advies, waarna ze op de eindtoets vwo scoren. Terwijl Joep het thuis niet gemakkelijk heeft, krijgt Joris van zijn ouders alle ondersteuning. Wat doe je dan? Stel je alleen Joris' advies naar boven bij ('Want Joep heeft het al moeilijk genoeg')? Geef je juist Joep een vwo-advies ('Als hij zelfstandig al vwo scoort ...')? Ga je voor beiden naar vwo, of houd je juist vast aan havo? Het lijkt sympathiek om rekening te houden met de thuissituatie van een leerling, maar is het ook eerlijk?

Teacher knows best?

De tips van Kimberley Lek vloeien voort uit haar promotieonderzoek 'Teacher knows best?'. Ook in de onderwijspraktijk circuleren veel waardevolle tips. Heel veel scholen zijn al bezig om hun adviezen zo eerlijk mogelijk te maken en soms levert dat prachtige initiatieven op. Daarom: als je werkbare tips, adviezen of mooie praktijkvoorbeelden voor je collega's hebt, deel ze dan. Hoe eenvoudig het soms lijkt, jouw ervaring kan het maken. Wil je meer weten over het onderzoek van Lek (2020)? Ga naar www.cito.nl/kennis-en-innovatie/onderzoek/projecten/kwaliteit-van-docentadviezen.

Het advies van de leerkracht is niet altijd superieur aan dat van de eindtoets – of andersom

De grootste angst bij het leerkrachtadvies zit in de holistische manier waarop het tot stand komt. Het proces dat tot het advies leidt, is niet doorzichtig. Het is eigenlijk één grote black box. Als je dat adviestraject gestructureerd kunt krijgen, is dat een grote stap vooruit. Je bent als leerkracht dan consistent, staat sterker en adviseert objectiever.

LEER VAN ELKAAR

Wat kun je als groep 7-leerkracht voor het voorlopig advies en volgend jaar als groep 8-leerkracht nu concreet doen? Onze tip zou zijn om eens zorgvuldig jouw adviesproces voor één bepaalde leerling in kaart te brengen. Welke informatiebronnen gebruik je bijvoorbeeld? Welke achtergronden en eigenschappen weeg je mee? Hoe kijk je naar vaardigheden, gedrag en doorge maakte groei? Bekijk vervolgens kritisch of je op dezelfde manier te werk gaat bij al je leerlingen. En vergelijk jouw manier met die van collega's van andere scholen. Welke

informatiebronnen gebruiken ze daar, wat wegen zij mee en leidt dat misschien tot andere adviezen? Op dit moment is het op basis van onderzoek nog moeilijk te zeggen welke eigenschappen van leerlingen (denk bijvoorbeeld aan werkhouding, motivatie, et cetera) er uiteindelijk écht toe doen in het voortgezet onderwijs. Mede omdat het pedagogisch en didactisch klimaat zo verschillend is binnen het primair en voortgezet onderwijs. Het is daarom ook raadzaam contact met je oud-leerlingen te behouden om zo te zien of wat je hebt meegewogen echt belangrijk was of helemaal niet. Op deze manier kom je stap voor stap tot een inzichtelijke, goed verdedigbare adviesstructuur die je helpt om consistent te adviseren.

KIMBERLEY LEK
(kimberley.lek@cito.nl) is onderzoeker bij Cito en deed promotieonderzoek naar het (voorlopige) schooladvies

De literatuurlijst is te vinden op:
www.jsw.nl/artikelen

Op de hoogte blijven van de ontwikkelingen in het basisonderwijs?

Neem een abonnement op JSW

JSW

nr 9
Mei
2020

Ontvang 10 x JSW

JSW lezen op
tablet en pc

Voor
slechts
€79,95 per
jaar

Studenten
ontvangen
50%
korting

Krijg toegang
tot het digitaal
archief
(>1.000 artikelen)

Debatteren
om te leren
Selectief mutisme: wat
als een kind niet praat?
Interview
Ronald Heidanus

Betrokken bij wereld- problemen

Meer weten?
Ga naar www.jsw.nl of
bel 088-2266692